

ÇANKIRI MÜZESİ'NDEKİ PISIDIA ANTIOCHIA ROMA KOLONİ SİKKELERİ

ROMAN COLONIAL COINS OF PISIDIAN ANTIOCH IN THE ÇANKIRI MUSEUM

Kasım OYARÇIN

Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Assist. Prof. Dr., Ondokuz Mayıs University, Faculty of Science and Letters, Department of Archaeology
kasimoyarcin@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5994-8638

OANNES

Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi – International Journal of Ancient History
4/1, Mart – March 2022 Samsun
E-ISSN: 2667-7059 (Online)
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/oannes>

Makale Türü-Article Type : **Araştırma Makalesi - Research Article**
Geliş Tarihi-Received Date : **27.01.2022**
Kabul Tarihi-Accepted Date : **02.03.2022**
Sayfa-Pages : **235 – 258**

 : <https://doi.org/10.33469/oannes.1063774>

This article was checked by Viper or

Atf – Citation: OYARÇIN, K., “Çankırı Müzesi’ndeki Pisidia Antiochia Roma Koloni Sikkeleri”, *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4/1, Mart 2022, ss. 235 – 258.

OANNES

Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi

International Journal of Ancient History

4/1, Mart – March 2022

235 – 258

Araştırma Makalesi / Research Article

ÇANKIRI MÜZESİ'NDEKİ PISIDIA ANTIOCHIA ROMA KOLONİ SİKKELERİ

ROMAN COLONIAL COINS OF PISIDIAN ANTIOCH IN THE ÇANKIRI MUSEUM

Dr. Öğr. Üyesi Kasım OYARÇIN

Öz

Bu makalenin konusunu, Çankırı Müzesi envanterinde bulunan Pisidia Antiochia kenti Roma koloni sikkeleri oluşturmaktadır. 2019 yılında Çankırı Müzesi'ndeki 5958 Roma sikkeleri üzerinde yapılan çalışma sonucunda sikkelerin 64'ünün Roma eyalet sikkeleri olduğu tespit edilmiştir. Genellikle müzelerdeki Roma Eyalet sikkelerinin darp edildiği kentlere göre dağılımına bakıldığında büyük çoğunluğunun müzenin bulunduğu kente veya çevre kentlere ait sikkelerin oluşturduğu görülürken, Çankırı Müzesi Roma Eyalet sikkelerinin neredeyse yarısının bölgeden uzak bir Roma askeri koloni kenti olan Pisidia Antiochia'ya ait olduğu görülmektedir. Makale kapsamında öncelikli olarak, Çankırı Müzesi envanterinde bulunan müzeye farklı zamanlarda bağış, satın alma ve zor alım yoluyla kazandırılan otuz Pisidia Antiochia kenti sikkelerinin bilim dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda sikkelerin katalogları yapılarak, sikkelerin imparatorlara göre dağılımları, ön ve arka yüz tipleri tablo ve grafikler yardımıyla detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia sikkeleri, Caracalla ile II. Claudius dönemleri arasında tarihlenmekle birlikte sikkelerin büyük

Abstract

The subject of this article is Roman colonial coins of Pisidian Antioch, which are in the inventory of the Museum of Çankırı. A study on the 5958 Roman coins at the Çankırı Museum in 2019 revealed that 64 of them were Roman Provincial coins. An examination of the distribution of Roman Provincial coins in museums generally shows that the majority of them consist of coins belonging to the city where the museum is located or to surrounding cities. It is also observed that almost half of the Roman Provincial coins belong to Pisidian Antioch, a Roman military colony far from the region. Within the scope of the article, it is primarily aimed to introduce the thirty Pisidian Antiochia coins to the scientific world, which are in the inventory of the Çankırı Museum, which were brought to the museum at various times through donations, purchases and seizure. In this context, the coins were catalogued and the distribution of the coins according to the emperors, the obverse and reverse types were examined in detail with tables and graphics. For this purpose, the coins were catalogued and the distribution of the coins according to

çoğunluğunu MS 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde darp edilmiş sikkeler oluşturmaktadır. Sikkelerin arka yüz tiplerine göre dağılımında ise, büyük bir çoğunluğu iki standart arasında vexillumun bulunduğu askeri tiplerin oluşturması dikkat çekmektedir. Makale kapsamında ayrıca Pisidia Antiochia sikkelerinin bölge içerisinde sirkülasyonu konusuna da değinilmiştir. Bu kapsamda Çankırı ve çevre kentlerdeki kazı buluntusu ve müze envanterinde bulunan yayımlanmış Roma Eyalet sikkeleri de incelenmiştir.

the emperors, obverse and reverse types were examined in detail with the help of tables and charts. Although the Pisidian Antioch coins at the Çankırı Museum are dated between the periods of Caracalla and Claudius II, they mostly appear to have been created as battered coins in the second and third quarters of the 3rd century AD. In the distribution of the coins according to the reverse type, it is noteworthy that the majority of them are military types with a vexillum between the two standards. In addition, the article mentioned the circulation of Pisidian Antioch coins within the region. In this context, the excavation finds in Çankırı and the surrounding cities and the published Roman Provincial coins in the museum inventory were also examined.

Anahtar Kelimeler: Çankırı Müzesi, Roma Eyalet Sikkesi, Pisidia Antiochia, Roma Koloni, Sikke.

Keywords: The Çankırı Museum, Roman Provincial Coin, Pisidian Antioch, Roman Colony, Coin.

Extended Abstract

The Pisidian Antioch minted coins uninterruptedly from the period of Augustus, when it gained the status of a colony, until the end of the period of Claudius II (268-270 AD). In a research on Pisidian Antioch Roman colonial coins, it was determined that 155 different reverse types were used for 357 different coin types in the city. There are 30 coins in the inventory of Çankırı Museum belonging to the city of Pisidian Antioch, one of the Roman colonial cities with the highest coin emission in Anatolia. While there are few examples of coins belonging to cities in different regions of Anatolia among the 64 Roman Provincial coins preserved in the Çankırı Museum, it is quite remarkable that almost half of the Roman Provincial coins in the museum belong to the city of Pisidian Antioch. Although this situation gives the impression that the Pisidian Antioch coins may belong to a hoard, when the museum records are examined, it is seen that the coins were brought to the museum inventory at different times through donations, purchases and legal expropriation.

When the distribution of Roman Colonial coins of the city of Pisidian Antioch in Çankırı Museum according to the emperors is examined, we can see the coin samples belonging to 11 different emperors. The first thing that draws attention to the distribution of the coins according to the emperors is that the examples of the early colonial coins of the city are not seen and most of the coins are composed of coins minted in the second and third quarters of the 3rd century AD. On the obverse of all coins, there is a portrait of the

emperor on whose behalf the coin is minted. When we look at the distribution of the coins according to the reverse types, there are six different types of reverse, and the reverse type of eighty percent of the coins is the military type, in which the vexillum is depicted between the two standards. Other types seen on the reverse of the Pisidian Antioch coins in the Çankırı Museum are Mên, Genius, Fortuna, the emperor driving quadriga and the coin types with the capital S R in the middle.

The fact that almost half of the Roman Provincial coins of the Çankırı Museum belong to Pisidian Antioch, a Roman military colonial city far from the region, should also be taken into account considering the possibility that they may contain clues about the circulation of Pisidian Antioch coins, although the findspot of the mentioned museum coins is not known. An Pisidian Antioch coin minted in the name of Septimius Severus (193-211 AD) was found during the excavations carried out in a building thought to have been used for military purposes in Paphlagonian Hadrianopolis. Excavations in the building in question started in 2020 and are still at the initial level. It is possible that the excavations to be carried out in the building in the coming years will provide new data on the circulation of Pisidian Antioch coins in the region. Pisidian Antioch coins were also found during the rescue excavations in the Iuliopolis necropolis area in the Bithynia region. Pisidian Antioch coins were also found in the excavations of the Ancient Agora of Athens, Didyma, Aphrodisias, Hierapolis and Zeugma, although they are not in the region that constitutes the subject of our study. Apart from the excavation finds, when we look at the published museum data in Çankırı and its surroundings, there are four published Pisidian Antioch Roman colonial coins two of which belong to Gordian III (238-244 AD) and one example each to Philip I (244-249 AD) and Valerian I (253-260 AD). While there is a Pisidian Antioch coin minted in the name of Volusianus in the Sinop Museum, there are 3 Pisidian Antioch coins from the period of Philip I (244-249 AD) in the Yozgat Museum. On the other hand, there are no Pisidian Antioch Roman Colonial coins published in the Tios, Pompeiopolis and Amasya Oluzhöyük excavations and the coins of Çorum and Amasra Museum.

As a result, although the findspots of the Pisidian Antioch Roman Colonial coins in the Çankırı Museum are not certain, the possibility of finding coins brought to the region by soldiers, merchants, clergy or other people when they were in circulation should be taken into consideration. Pisidian Antioch coins found in Paphlagonian Hadrianopolis and Iuliopolis excavations also have an important place in terms of showing that city's coins had circulated even in remote regions such as Paphlagonia and Bithynia. The fact that most of the Pisidian Antioch coins in the region are among the ones circulating in the second half of the 3rd century AD, when the Goth incursions into the region from the Black Sea were very effective, suggests that soldiers may have been sent from the city of Pisidian Antioch, a military colony, as reinforcements to certain regions of Anatolia, and that the city's coins may have reached different cities through soldiers. The Pisidian Antioch coin found in the excavations of the Iuliopolis necropolis and especially in a military building in the city of Hadrianopolis also supports this possibility. The fact that almost all of the Pisidian Antioch Colonial coins in the Çankırı, Amasya

and Yozgat Museums are coins minted in the 3rd century AD and circulating in the second half of the 3rd century AD is another data that strengthens this possibility. However, the circulation of the Roman Colonial coins of Pisidian Antioch in the region and the reasons for their existence are open to discussion, since the Roman Provincial Coins published related to the excavations in both Paphlagonia and Bithynia regions are negligible, except for the Tios excavation, and the published examples are mostly museum samples with unknown locations. At this point, the new numismatic data to be obtained from the excavations to be made in the Roman Period structures around the Paphlagonia and Bithynia region in the coming years will provide more concrete data on the circulation of the Roman Colonial coins of Pisidian Antioch in the mentioned regions and the reasons for this.

Giriş

Roma İmparatoru Augustus Res Gestae Divi Augusti'de¹ Africa, Sicilia, Macedonia, her iki Hispania, Achaia, Asia, Syria, Gallia Narbonensis ve Pisidia'da askeri koloniler kurduğundan bahsetmektedir. Augustus, kurduğu bu koloni kentlerindeki arazilere hizmetlerini başarıyla yerine getiren emekli askerleri yerleştirmiştir. Anadolu'da birçok Roma kolonisinin kurulduğu söz konusu dönemde imparatorluğun farklı yerlerinden gelen birçok veteran asker hiç tanımadıkları topraklara yerleştirilmiş ve buradaki yerli halkla kaynaşmaları beklenmiştir². Bu kolonizasyon faaliyetleri kapsamında Pisidia Bölgesi'nde kurulan kolonilerden biri de Pisidia Antiochia kenti olmuştur³. MÖ 3. yüzyılda Seleukoslar tarafından kurulan Pisidia Antiochia kentine⁴; Augustus tarafından Roma koloni statüsü verilerek kente, olasılıkla V. ve VII. lejyonlarda bulunan yaklaşık üç bin Romalı emekli asker yerleştirilmiştir⁵. Pisidia Antiochia kentinin Roma kolonisi olmasıyla birlikte adı, *Colonia Caesarea Antiochia* olarak değiştirilmiştir⁶. Kent Roma koloni statüsünü kazanmasının ardından bölge içerisinde önemli bir konuma ulaşmış olmanın yanı sıra Roma'nın Anadolu'da önem verdiği ve temsil edildiği en önemli koloni kentlerinden biri olmuştur⁷. Augustus döneminde Pisidia Antiochia kenti dışında bölgede; Parlais, Cremna, Olbasa ve Komama kentlerine de Roma koloni statüsü verilmiştir⁸.

Pisidia Antiochia kentinin; koloni statüsünü kazandığı Augustus döneminden II. Cladius dönemi (MS 268-270) sonuna kadar kesintisiz sikke bastığı bilinmektedir⁹. Anadolu'daki en fazla sikke emisyonuna sahip Roma koloni kentlerinden biri olan Pisidia Antiochia kenti sikkeleriyle ilgili yapılan

¹ Augustus, Res Gestae Divi Augusti: 28.

² Levick, 1967: 21-28; Filges, 2019: 401.

³ Pisidia Antiochia kentinin Roma koloni kentine dönüşümü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Kaşka, 2017: 38-45; Takmer – Kaşka, 2018: 825-861.

⁴ Cohen, 1995: 278; Mitchell – Waelkens, 1998: 5.

⁵ Levick, 1967: 56, 201-202; Özsait, 1985: 132.

⁶ Köker, 2020: 292.

⁷ Özsait, 1985: 132; Özsait, 1999: 127.

⁸ Levick, 1967: 29-41; Kaşka, 2017: 41; Buruldağ, 2017: 624.

⁹ Krzyzanowska, 1970: 13-19; Filges, 2015: 70-72; Köker, 2017: 55; Filges, 2019: 406.

bir araştırmada kentin 357 farklı sikke tipi için 155 farklı arka yüz tipi kullanıldığı belirlenmiştir¹⁰. Pisidia Antiochia sikkelerinin arka yüz tiplerinin çeşitliliğine bakıldığında; MS 2. yüzyılda imparator başına ortalama olarak dokuz farklı arka yüz tipi bulunmakta iken, MS 3. yüzyıl başlarında arka yüz çeşitliliğinde kademeli bir artış yaşanmış ve Caracalla döneminde bu sayı on yedi farklı tipe ulaşmıştır. III. Gordianus döneminde ise imparator başına düşen arka yüz tipi ortalaması kırk beşe yükselmiştir. Pisidia Antiochia kenti koloni sikkelerinin üzerinde en sık görülen arka yüz tipleri kronolojik olarak; kent kurma sahneleri (Rahip/Kolonist-Saban), Mên, Fortuna, Dişi kurt ve ikizler, Genius, at üzerinde imparator, Victoria ve iki standart arasında vexillum olarak sıralanabilir¹¹.

2019 yılında Çankırı Müzesi envanterinde bulunan 5958 Roma sikkesi üzerinde yapılan çalışma sonucunda¹² sikkelerin sadece 64'ünün Roma Eyalet sikkesi, bu sikkelerinin 30'unun ise, Pisidia Antiochia kenti Roma koloni sikkesi olduğu tespit edilmiştir. Çankırı Müzesi Roma Eyalet sikkeleri içerisinde; Anadolu'nun farklı bölgelerindeki kentlere ait az sayıda sikke örnekleri bulunurken, müzedeki Roma Eyalet sikkelerinin neredeyse yarısının Pisidia Antiochia kentine ait olması oldukça dikkat çekicidir. Bu durum söz konusu Pisidia Antiochia sikkelerinin bir defineye ait olabileceği izlenimi uyandırır da, müze kayıtları incelendiğinde sikkelerin farklı zamanlarda bağış, satın alma ve zor alım yoluyla müze envanterine kazandırıldıkları görülmektedir.

Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia kenti Roma koloni sikkelerinin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında; 11 farklı imparatora ait sikke örnekleri görülmektedir (Grafik 1). Sikkelerin imparatorlara göre dağılımında ilk dikkati çeken konu, kentin erken dönem koloni sikkelerinin örneklerinin görülmemesi ve sikkelerin büyük bir bölümünün MS 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde darp edilmiş sikkelerden oluşmasıdır.

Sikkelerin ön yüz tiplerine bakıldığında tamamının ön yüzünde sikkenin adına darp edildiği imparatorun portresi yer almaktadır. Sikkeler ön yüz tipine göre kendi içerisinde üç gruba ayrılmaktadır. Birinci tipte; imparatorun defne çelenkli, giyimli ve zırlı büstü, sağa dönük olarak betimlenmiştir (Kat. No. 1-3). İkinci ve katalogda tek örnekle temsil edilen tipte; imparatorun defne çelenkli başı, sağa bakar şekilde resmedilmiştir (Kat. No. 2). Üçüncü ve son tipte ise; imparatorun şua taçlı, giyimli ve zırlı büstü, sağa dönük olarak tasvir edilmiş olup bu tip müzedeki Pisidia Antiochiası Roma koloni sikkelerinin yüzde doksanında görülmektedir (Kat. No. 4-30).

Sikkelerin arka yüz tiplerine göre dağılımına bakıldığında; altı farklı arka yüz tipi bulunmakla birlikte sikkelerin yüzde sekseninin arka yüzünde; iki standart arasında vexillumun resmedildiği askeri tip görülmektedir. Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia sikkelerinin arka yüzlerinde görülen diğer sikke

¹⁰ Filges, 2015: 72; Filges, 2019: 406.

¹¹ Filges, 2015: 71-73.

¹² Çankırı Müzesi'ndeki Roma sikkelerini çalışmamıza izin veren Müze Müdürü Derya Balkan'a, çalışmalarımız sırasındaki ilgi ve yardımları için sikke koleksiyonundan sorumlu Arkeolog Halit Ersoy'a ve müze çalışmaları sırasındaki katkılarından dolayı Ondokuz Mayıs Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi İsmail Enes Tepe'ye teşekkür ederim.

tiplerini ise; Mên, Genius, Fortuna, quadriga süren imparator ve ortada büyük S R harflerinin bulunduğu tipler oluşturmaktadır (Tablo 1).

Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia koloni sikkelerinin yüzde sekseninin arka yüzünde, iki standart arasında vexillum tasviri yer almaktadır (Tablo 1). Bu tipteki sikkeler, vexillum ve standartlar üzerindeki betimlere ve yazılara göre alt tiplere ayrılmaktadır¹³. Çankırı Müzesi'ndeki iki standart arasında vexillumun bulunduğu sikkeleri, üç ana tipe ayırmamız mümkündür. İlk tipteki sikkelerde; iki standart arasında vexillum, her üçünün üzerinde kartal yer almaktadır (Kat. No. 5-7, 9-11, 19, 22, 24). İkinci tipte, iki standart arasında vexillum, standartlar üzerinde çelenk, vexillum üzerinde kartal tasvir edilmiştir (Kat. No. 12-18, 20-21). Üçüncü ve son tipteki sikkelerde ise; iki standart arasında, üzerinde kartal olan vexillum bulunmaktadır (Kat. No. 23, 25-26, 28-30).

Pisida Antiochia sikkelerini hem ön hem de arka yüzlerinde tanrı Mên betimi sıklıkla görülmektedir¹⁴. Phrygia Bölgesi'nde oldukça yaygın bir kültü olan Ay tanrısı Mên'in önemli tapınım merkezlerinden biri de Pisidia Antiochia kentidir¹⁵. Mên'in sikkeler de olduğu kadar kabartmalar üzerinde de sıklıkla betimlemelerinin görülmesi tanrıya hem bölge hem de kent içinde önemli bir tapınım olduğuna işaret etmektedir¹⁶. Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia Roma koloni sikkeleri içerisinde, tanrı Mên'in tasvir edildiği iki sikke yer almaktadır. Caracalla ve I. Philippus dönemlerinde darp edilmiş söz konusu sikkelerin arka yüzünde, tanrı Mên ayakta cepheden başı, sağa; Phryg başlıklı, omuzlarında hilal, sağ elinde uzun asa, sol elinde Victoria, sol ayağı bucranium üzerinde, yerde sol boşlukta horoz ile betimlenmiştir (Kat. No. 1, 8).

Pisidia Antiochia sikkelerinin arka yüzünde görülen bir diğer tip ise, Genius veya Fortuna tasvirlerinin yer aldığı sikkelerdir. Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia sikkelerinde; Genius/Fortuna ayakta cepheden, kalathoslu başı sola, sağ elinde dal veya mısır koçanı, sol elinde cornucopia tutarken tasvir edilmişlerdir (Kat. No. 2-3). Caracalla ve Geta dönemlerine tarihlenen aynı betimin yer aldığı söz konusu iki sikkenin lejandlarındaki farklılıklar sayesinde betimlenen figür hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Caracalla dönemine tarihlenen sikkenin arka yüzünde ANTIOC G-EN COL CAS lejandı bulunmaktayken, Geta dönemine tarihlenen sikkenin arka yüzünde ise, ANTIOCH FO-RTVNA COLONI yazmaktadır. Her ne kadar Genius ve Fortuna Pisidia Antiochia sikkelerinde benzer şekilde betimleniyor¹⁷ olsalar da sikkelerin üzerindeki lejandlar sayesinde Caracalla sikkesinin arka yüzünde Genius'un¹⁸, Geta sikkesinin arka yüzünde ise, Fortuna'nın¹⁹ betimlendiğinin söylenmesi mümkündür. Hem Roma İmparatorluk hem de Eyalet sikkeleri üzerinde tasvirleri görülen Genius/Fortuna, Pisidia Antiochia sikkelerinde olasılıkla kentin ve koloninin koruyucusu olarak tasvir edilmiştir.

¹³ Sancaktar, 2009: 80; Filges, 2015: 269-273.

¹⁴ Sancaktar, 2009: 93-95.

¹⁵ Özhanlı, 2013: 283-290.

¹⁶ Filges, 2015: 71.

¹⁷ Krzyzanowska, 1970: 28.

¹⁸ Bkz: Kat. No. 2, Tablo 1.

¹⁹ Bkz: Kat. No. 3, Tablo 1.

Anadolu'daki koloni kentlerinde oldukça sevilen bir tip olarak kullanılan Genius betimi, on beş Roma koloni kentinin sekizinin sikkeleri üzerinde görülürken Pisidia Bölgesi içerisinde ise, Pisidia Antiochia kenti dışında Cremna ve Olbasa kentleri sikkeleri üzerinde de betimlenmiştir²⁰.

Çankırı Müzesi Pisidia Antiochia kenti koloni sikkelerinde görülen bir diğer arka yüz tipinde, III. Gordianus'un quadriga süren ve üzerinde lejyon kartalı bulunan asa tutan tasviri yer almaktadır (Kat. No. 4). Antiochia kenti, Pisidia Bölgesi'ndeki koloniler arasında, en erken imparator kültünün görüldüğü kent olarak bilinmektedir. Buradaki en eski kült alanı; Jupiter Optimus Maximus, Augustus ve koloninin Geniusu'na adanmıştır²¹. Roma'nın temsil edildiği önemli bir Roma koloni kenti olan Pisidia Antiochia kenti, üzerinde lejyon kartalı bulunan asa tutan ve quadriga süren imparator tipini sikkelerine darp ederek hem imparatorun propagandasını yaparken hem de imparatorun elinde bulunan lejyon kartalı ile kentin kuruluşunda önemli bir yere sahip olan koloniye yerleştirilen lejyonlara atıfta bulunmaktadır.

Gallienus dönemine tarihlenen bir sikkenin arka yüzünde ise; ortada büyük S R harfleri yer almakta olup çevresinde ANTIOCHICL yazmaktadır (Kat. No. 27). S R unvanı ilk kez Septimius Severus sikkelerinin arka yüzlerinde görülmeye başlanmış olup ne anlama geldiği konusu tartışmalıdır. Bu kısaltmanın ne anlama geldiğiyle ilgili genel görüşler, Septimius Severus tarafından kente verilen *Socia Romanorum* unvanına işaret ettiği yönünde²² olmakla birlikte S(pes) R(eipublicae), S(enatus) R(escripto) veya S(estertius) R(omanus) anlamlarına gelebileceği de düşünülmektedir²³. S R unvanı müzedeki Pisidia Antiochia koloni sikkelerinin sadece birinin arka yüzünde ana tip olarak darp edilmiş olmakla birlikte, katalogdaki sikkelerin yüzde doksanın arka yüzünde, ana tip farklı seçilmiş olsa da S R unvanının yazılmış olduğu gözlemlenmektedir (Kat. No. 4-30).

Çankırı Müzesi'nde yer alan Pisidia Antiochia sikkelerinin arka yüz tipleri genel olarak değerlendirildiğinde, bir askeri tip olan iki standart arasında vexillumun yer aldığı lejyon tipinin 24 örnekle oldukça yüksek temsil oranına sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu tip, kolonilerin bölgeyi kontrol altına almayı amaçlayan askeri karakterini yansıtmaya ve Romalılaştırma politikasına hizmet etmesi açısından sikkeler üzerinde sıklıkla betimlenmiştir²⁴. Çankırı Müzesi'ndeki sikkelerin arka yüz tiplerinin yüzde sekseninin askeri seferlerle de bağlantılı olabilecek²⁵ iki standart arasında vexillum tipinde olması dikkate değer bir durumdur. Antalya Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia kenti sikkeleriyle ilgili yapılan çalışmada yayımlanan sikkelere bakıldığında, 60 örneği bulunan iki standart arasında vexillum tipinin Çankırı Müzesi sikkelerinde olduğu gibi I. Philippus, II. Philippus, Traianus Decius, Volusianus, I. Valerianus, Gallienus ve II. Claudius

²⁰ Filges, 2015: 209; Kızılyalçın Oyarçin, 2021: 239.

²¹ Rubin, 2011: 35, 53-54; Baz, 2015: 270.

²² Franke, 2007: 40; Sancaktar, 2012: 372; Sancaktar, 2013: 370; Sancaktar, 2014: 518; Köker, 2020: 297.

²³ Nollé, 1995: 350-370; Köker, 2020: 297.

²⁴ Köker, 2014: 347.

²⁵ Köker, 2014: 347.

dönemlerine ait olduğu görülmektedir²⁶. Bu durum Pisidia Antiochia kentinin söz konusu imparatorlar döneminde en çok kullandığı arka yüz tipinin iki standart arasında vexillum olduğuna işaret etmektedir.

Bu tipi sırasıyla; iki örnekle Mên ve birer sikke örneğiyle Genius, Fortuna, S R ve quadriga süren imparator tipi takip etmektedir. İki standart arasında vexillum olan lejyon tipinin sikkeler üzerinde temsil oranının yüksek olmasında şüphesiz bir Roma askeri kolonisi olan Pisidia Antiochia kentince yoğun bir şekilde kullanılan²⁷ ve özellikle MS 3. yüzyılda darp edilen sikkelerde yüksek emisyon hacmine sahip bir tip olmasının etkisi büyüktür²⁸. İki standart arasında vexillum tipinin Pisidia Antiochia kazı buluntularının genelinde de görülmesi bu tipin diğer tiplere oranla daha yüksek emisyon hacmine sahip olduğu bilgisini doğrulamaktadır²⁹. Sikkeler üzerindeki Mên tasviri, kentte ve bölgede tanrının yaygın bir kültü olduğundan yerel bir tip olarak adlandırılabilir. Genius ve Fortuna'nın, Roma kolonisi olmayan eyalet sikkelerinde de tasvirleri görülmesine rağmen, Pisidia Antiochia kenti sikkelerindeki ikonografik özellikleri düşünüldüğünde bu tipin seçilmesinde imparatorluğun temsil edildiği bir koloni kenti olmasının etkili olduğu söylenebilir. Bundan dolayı quadriga süren imparator tipinin yanı sıra Genius ve Fortuna'nın betimlendiği sikkeler de imparator tipleri içerisinde değerlendirilebilir³⁰.

Sonuç

Çalışma kapsamında ele alınan sikkeler, her ne kadar Çankırı Müzesi envanterine bağlı, satın alma veya zor alım yoluyla kazandırılmış olsalar da müze envanterine farklı zamanlarda kaydedilmişlerdir. Söz konusu sikkelerin, Çankırı Müzesi'ndeki Roma Eyalet sikkelerinin neredeyse yarısını oluşturması ve sikkelerin belirli bir döneme yoğunlaşması dikkate değer bir durumdur. Genellikle müzelerdeki Hellen otonom ve Roma Eyalet sikkelerinin darp edildiği kentlere göre dağılımına bakıldığında büyük çoğunluğunun müzenin bulunduğu kente veya çevresindeki kentlere ait sikkelerden oluştuğu görülmektedir. Çankırı Müzesi Roma Eyalet sikkelerinin neredeyse yarısının bölgeden uzak bir Roma askeri koloni kenti olan Pisidia Antiochia'ya ait olması söz konusu müze sikkelerinin buluntu yerlerinin belli olmasa da Pisidia Antiochia sikkelerinin dolaşımı hakkında ipuçları içerebileceği ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikli olarak, müzeye farklı zamanlarda kazandırılmış sikkelerin tamamının Pisidia Antiochia kenti sınırları içerisinde bulunmuş ve çeşitli yollarla Çankırı Müzesi envanterine kazandırılmış sikkeler olmaları oldukça düşük bir ihtimal olarak gözükmektedir. Söz konusu sikkeler içerisinde Pisidia Antiochia kenti sınırları içinde bulunmuş sikkelerin örnekleri yer alacağı gibi şüphesiz Pisidia Antiochia kenti sınırları dışında hatta Çankırı ili ve çevresindeki kentlerde bulunup müzeye kazandırılmış sikkelerin de olma ihtimali bulunmaktadır. Pisidia Antiochia sikkelerinin Çankırı ve çevresinde

²⁶ Büyükyörük, 2021: 327.

²⁷ Köker, 2017: 56.

²⁸ Pisidia Antiochiası Roma koloni sikkeleri için bkz:

<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=pisidia+antioch>

²⁹ Sancaktar, 2013: 371; Sancaktar, 2014: 518.

³⁰ Sancaktar, 2012: 373-374.

dolaşımı konusunda bölge içerisindeki kazılarda bulunmuş yayımlanmış Roma Eyalet sikke buluntularının azlığından kaynaklı net bir bilgiye sahip olmamız şu an için mümkün görünmemektedir. Buna karşın, Paphlagonia Hadrianopolisi'nde askeri amaçlı olarak kullanılmış olduğu düşünülen bir yapıda gerçekleştirilen kazılarda Septimius Severus (MS 193-211) adına darp edilmiş bir Pisidia Antiochia sikkesi bulunmuştur. Söz konusu yapıda kazılar 2020 yılında başlamış olup henüz başlangıç düzeyindedir. İlerleyen yıllarda yapıda gerçekleştirilecek kazıların Pisidia Antiochia sikkelerinin bölge içinde dolaşımı hakkında yeni veriler sunma ihtimali bulunmaktadır. Bithynia Bölgesi'ndeki Iuliopolis nekropolis alanında yapılan kurtarma kazılarında da Pisidia Antiochia kenti sikkeleri ele geçmiştir³¹. Çalışma konusunu oluşturan bölge içerisinde olmamakla birlikte Pisidia Antiochia sikkeleri kendisinden uzak; Atina Agorası³², Didyma³³, Aphrodisias³⁴, Hierapolis³⁵ ve Zeugma³⁶ kazılarında da ele geçmiştir³⁷. Kazı buluntuları dışında Çankırı ve çevresindeki yayımlanmış müze verilerine bakıldığında; Amasya Müze envanterinde ikisi III. Gordianus'a (MS 238-244), birer örnek de I. Philippus (MS 244-249) ve I. Valerianus'a (MS 253-260) ait olmak üzere yayımlanmış dört Pisidia Antiochia Roma koloni sikkesi yer almaktadır³⁸. Sinop Müzesi'nde Volusianus adına darp edilmiş bir Pisidia Antiochia sikkesi³⁹ yer alırken Yozgat Müzesi'nde ise, I. Philippus dönemine (MS 244-249) ait 3 Pisidia Antiochia sikkesi bulunmaktadır⁴⁰. Buna karşın, Tios⁴¹, Pompeiopolis⁴² ve Amasya Oluzhöyük⁴³ kazıları ile Çorum⁴⁴ ve Amasra Müzesi⁴⁵ sikkeleri içerisinde yayımlanmış Pisidia Antiochia Roma koloni sikkesi bulunmamaktadır.

Sonuç olarak bakıldığında, Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia Roma koloni sikkelerinin her ne kadar buluntu yerleri belirli olmasa da içerisinde sirkülasyonda olduğu dönemde; askerler, tüccarlar, din adamları veya farklı kişiler aracılığıyla bölgeye getirilen sikkelerin de bulunma ihtimali göz önüne alınmalıdır. Paphlagonia Hadrianopolisi ve Iuliopolis kazılarında bulunan Pisidia Antiochia sikkeleri de kentin sikkelerinin dolaşımının Paphlagonia ve Bithynia gibi uzak bölgelerde bile var olduğunu göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir. Çankırı Müzesi ile çevre müzelerdeki ve kazılardaki Pisidia Antiochia sikkelerinin büyük bir bölümü, bölgeye Karadeniz üzerinden gelen Goth akınlarının⁴⁶ oldukça etkili olduğu MS 3. yüzyılın ikinci yarısında

³¹ Arslan, 2014: 15; Devocioğlu, 2016: 106.

³² Kroll, 1993: 279.

³³ Baldus, 2006: no. 650.

³⁴ Macdonald, 1992: 75.

³⁵ Travaglini - Camilleri, 2010: no. 317.

³⁶ Frascione, 2013: 134.

³⁷ Tütüncü, 2018: 251.

³⁸ Ireland, 2000: 39.

³⁹ Casey, 2010: 42.

⁴⁰ Sezgin, 2021: 133-134, 223.

⁴¹ Lenger, 2012: 343-346; Lenger - Atasoy, 2015: 381-415.

⁴² Pompeiopolis kenti kazılarında yayımlanmış 1 Roma eyalet sikkesi bulunmuş olup o da kentin kendi darbidir. Bkz: Dalaison - Delrieux, 2011: 143.

⁴³ Öztürk, 2017: 313-337; Öztürk, 2021: 420-428.

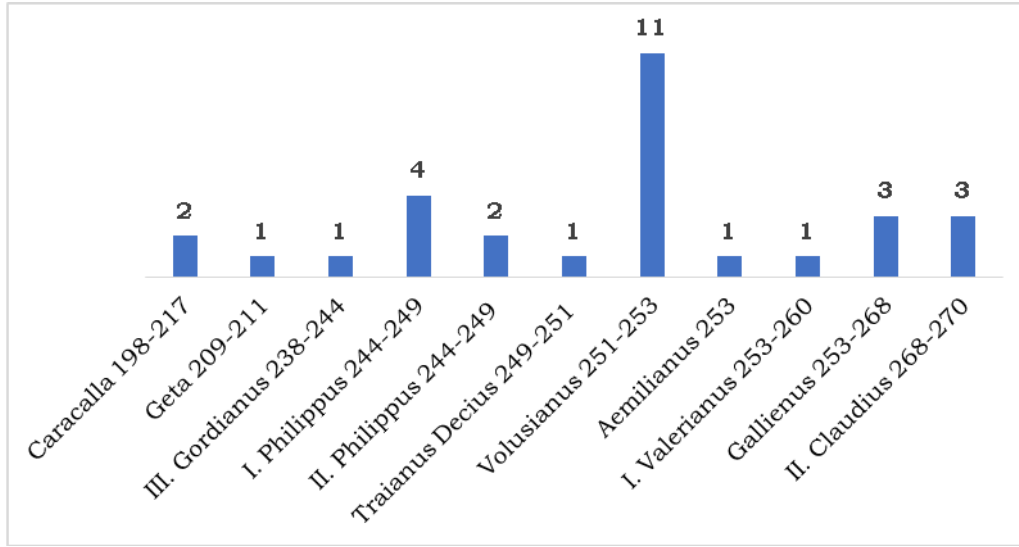
⁴⁴ Çizmeli Ögün - Özbil, 2012: 168.

⁴⁵ Ireland - Ateşoğlu, 1996: 115-137.

⁴⁶ Salamon, 1970: 146; Salamon, 1971: 120-122; Gibbon, 1987: 283-284; Şahin, 1994: 133-134; Freely, 1996: 120; Bursche - Myzgin, 2015: 243.

sirkülasyonda olan sikkelerden oluşmaktadır. Bu durum söz konusu dönemde Anadolu'nun ihtiyaç duyulan belirli bölgelerine bir askeri koloni olan Pisidia Antiochia kentinden takviye güç olarak askerlerin gönderilmiş ve kentin sikkelerinin de bu askerler aracılığıyla farklı kentlere ulaşmış olabileceğini düşündürmektedir. Iuliopolis nekropolü kazılarında ve özellikle de Hadrianopolis kentindeki olasılıkla bir askeri yapıda Pisidia Antiochia sikkesinin bulunmuş olması da bu ihtimali desteklemektedir. Çankırı, Amasya ve Yozgat Müzeleri'ndeki Pisidia Antiochia koloni sikkelerinin de tamamına yakınının MS 3. yüzyılda darp edilmiş ve MS 3. yüzyılın ikinci yarısında dolaşımda olan sikkelerden oluşması da bu ihtimali güçlendiren bir diğer veridir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki hem Paphlagonia hem de Bithynia bölgelerindeki kazı çalışmalarıyla ilgili yayımlanmış Roma Eyalet sikkelerinin Tios kazısı dışında yok denecek kadar az olması ve yayımlanmış örneklerin daha çok buluntu yeri belli olmayan müze örneklerinden oluşması⁴⁷ nedeniyle Pisidia Antiochiası Roma koloni sikkelerinin bölgedeki dolaşımı ve varlık nedenleri tartışmaya açıktır. Bu noktada ilerleyen yıllarda Bithynia ve Paphlagonia bölgesi çevresindeki Roma Dönemi yapılarında yapılacak kazılardan elde edilecek yeni numismatik veriler, Pisidia Antiochia Roma koloni sikkelerinin söz konusu bölgelerdeki dolaşımı ve bunun nedenleri konusunda daha somut veriler sunacaktır.

⁴⁷ Çizmeli Ögün - Özbil, vd., 2016: 229-254; Çizmeli Ögün, 2017: 273-290.

Grafik 1: Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia Roma Koloni Sikkelerinin İmparatorlara Göre Dağılımı

İmp. / Tip ↓	Mæn	Genius	Fortuna	İki standart arasında vexillum	Quadriga'da İmparator	S R	Toplam
Caracalla	1	1					2
Geta			1				1
III. Gordianus					1		1
I. Philippus	1			3			4
II. Philippus				2			2
T. Decius				1			1
Volusianus				11			11
Aemilianus				1			1
I. Valerianus				1			1
Gallienus				2		1	3
II. Claudius				3			3
Toplam	2	1	1	24	1	1	30

Tablo 1: Çankırı Müzesi'ndeki Pisidia Antiochia Roma Koloni Sikkelerinin İmparatorlara ve Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı

Katalog**Pisidia Antiochia****Caracalla MS 198-217**

Öy: PIVS AVG-ANTONINVS; İmparatorun defne çelenkli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: CO[L] MEN ANTIOC; Mên ayakta cepheden başı, sağa; Phryg başlıklı, omuzlarında hilal, sağ elinde uzun asa, sol elinde Victoria, sol ayağı bucranium üzerinde, yerde sol boşlukta horoz.

Ref: Krzyzanowska, s.157, IX/16.

1. AE, 24 mm, 6.02 gr, Ky. 6, Env. No. 7506.

Öy: IMP [C M] AVR A-NTONI AV; İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay: ANTIOC G-EN COL CAS; Genius ayakta cepheden, kalathoslu başı sola, sağ elinde dal, sol elinde cornucopia tutmakta.

Ref: Krzyzanowska, s.158, XIV/27.

2. AE, 24 mm, 4.42 gr, Ky. 6, Env. No. 15571.

246

OANNES
4 (1)**Geta MS 209-211**

Öy: P S[EPTI]-MIO[C GETA]; İmparatorun defne çelenkli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOCH FO-RTVNA COLONI; Fortuna ayakta cepheden, kalathoslu başı sola, sağ elinde mısır koçanı, sol elinde cornucopia tutmakta.

Ref: SNG Cop. Pisidia, 49.

3. AE, 21 mm, 4.78 gr, Ky. 6, Env. No. 7480.

III. Gordianus MS 238-244

Öy: IMP CAES M ANT GORDIANVS AV; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: CAES-ANTIOCH COL; İmparator quadriga sürüyor sağa, elinde üzerinde lejyon kartalı bulunan asa tutmakta, kesimde: S R

Ref: SNG France 3, 1250; SNG v. Aulock, 4967.

4. AE, 27 mm, 9.86 gr, Ky. 6, Env. No. 15981.

I. Philippus MS 244-249**MS 244-245**

Öy: IMP N IVL PHILIPPVS P F AVG P M; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: ANTIO-CHI COL; İki standart arasında vexillum, her üçünün üzerinde kartal; vexillum üzerindeki kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük, standart üzerindeki kartallar dışa dönük başları geriye bakmakta, kesimde: S R

Ref: RPC VIII Online, (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/3360>).

5. AE, 26 mm, 8.02 gr, Ky. 12, Env. No. 7499.

MS 245-247

Öy: IMP M IVL PHILIPPVS AVG; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: COLON-CAES; İki standart arasında vexillum, her üçünün üzerinde sağa dönük kartal; ortadaki kartalın başı sola, her iki yandaki kartalların başı sağa, vexillumun iki yanında S/R; kesimde: ANTI

Ref: SNG Cop. Pisidia, 77; SNG France 3, 1270-1271; Krzyżanowska, s. 189, IV/5-6; RPC VIII Online, (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/3388>).

6. AE, 25 mm, 8.40 gr, Ky. 6, Env. No. 7432.

Öy: IMP M IVL FILI[PPVS P FEL A]; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTI-OCHI; İki standart arasında vexillum, her üçünün üzerinde kartal, ortadaki kartal sola dönük, başı geriye bakmakta, soldaki ve sağdaki kartallar içe dönük, vexillumun iki yanında S/R; kesimde: COL

Ref: SNG France 3, 1254; RPC VIII Online, (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/3422>).

7. AE, 25 mm, 8.18 gr, Ky. 6, Env. No. 7434.

Öy: [IMP] M IVL PHILIPPVS A; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: [ANT]IO-CHI COL; Mên ayakta cepheden başı, sağa; Phryg başlıklı, omuzlarında hilal, sağ elinde uzun asa, sol elinde Victoria, sol ayağı bucranium üzerinde, yerde sol boşlukta horoz, sol ve sağ boşlukta S/R.

Ref: SNG France 3, 1263; RPC VIII Online, (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/3476>); Krzyżanowska, s. 191, IX/30.

8. AE, 25 mm, 8.32 gr, Ky. 12, Env. No. 7505.

II. Philippus MS 244-249

MS 247-249

Öy: IMP M IVL PHILIPPVS P F AVG P M; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: CAES ANT-IOC COL; İki standart arasında vexillum, her üçünün üzerinde kartal, ortadaki kartal sağa dönük, başı geriye bakmakta, soldaki ve sağdaki kartallar içe dönük; kesimde: S R

Ref: SNG France 3, 1277-1278.

9. AE, 27 mm, 8.96 gr, Ky. 6, Env. No. 7433.

Öy: [IMP M IVL] PHILIPPVS P F AVG [P M]; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: CAES A-NTIOCH COL; İki standart arasında vexillum, her üçünün üzerinde kartal, ortadaki kartal sağa dönük, soldaki ve sağdaki kartallar içe dönük, vexillumun iki yanında S/R.

Ref: SNG France 3, 1277-1278.

10. AE, 25 mm, 9.04 gr, Ky. 12, Env. No. 7501.

Traianus Decius MS 249-251

Öy: IMP CAES TRAIAN DECIUS AV; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOC-HI COLO; İki standart arasında vexillum, her üçünün üzerinde kartal, ortadaki kartal sola dönük, başı geriye bakmakta, soldaki ve sağdaki kartallar içe dönük; kesimde: S R

Ref: Krzyżanowska, s. 193, II/10; RPC IX, 1263.

11. AE, 25 mm, 8.26 gr, Ky. 6, Env. No. 7504.

Volusianus MS 251-253

Öy: IMP CAERASLLCOVNAHIAC; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOC-HIOCL; İki standart arasında vexillum, standartlar üzerinde çelenk, vexillum üzerinde kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük; kesimde: S R

Ref: SNG France 3, 1294; BMC Pisidia, s. 199, 130.

12. AE, 22 mm, 5.30 gr, Ky. 6, Env. No. 2630.

13. AE, 22 mm, 4.74 gr, Ky. 12, Env. No. 7473. Ay: ANTI-OCHIOC

14. AE, 21 mm, 5.78 gr, Ky. 6, Env. No. 15568. Öy: IMP CA[E RAS L]COVNA HIAC; Ay: ANTI-OCHIOC

15. AE, 21 mm, 4.22 gr, Ky. 12, Env. No. 7524. Ay: ANTI-OCHIC

16. AE, 20 mm, 4.28 gr, Ky. 12, Env. No. 15566. Ay: ANTI-OCHIOC

Öy: IMP C V IMP CALVSSIANO AVG; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOCHIOCLA; İki standart arasında vexillum, standartlar üzerinde çelenk, vexillum üzerinde kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük; vexillum üzerinde ve kesimde: S R

Ref: SNG Cop. Pisidia, 87; SNG v. Aulock, 4979; BMC Pisidia, s. 199, 131.

17. AE, 25 mm, 6.64 gr, Ky. 6, Env. No. 2626.

18. AE, 22 mm, 5.78 gr, Ky. 6, Env. No. 7472.

Öy: IMP C V IMP CALVSSIAVD AV; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOC-[C]H[LCO]; İki standart arasında vexillum, her üçünün üzerinde kartal, vexillum üzerinde kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük; soldaki ve sağdaki kartallar dışa dönük; kesimde: S R

Ref: RPC IX, 1287.

19. AE, 23 mm, 5.46 gr, Ky. 12, Env. No. 7438.

Öy: IM[P C V] IMP CALVSSIAVD AV; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIO-CHLCO; İki standart arasında vexillum, standartlar üzerinde çelenk, vexillum üzerinde kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük; vexillumun iki yanında S/R

Ref: SNG France 3, 1309; RPC IX, 1284.

20. AE, 23 mm, 6.36 gr, Ky. 6, Env. No. 2629.

21. AE, 22 mm, 5.40 gr, Ky. 6, Env. No. 7445. Öy: IM[P C V] IMP CALVSSIAVD AV; Ay: ANTIOC-HIOCIO; S R vexillumun iki yanında değil, kesim bölümünde.

Öy: IMP C VIR AP CALVSSIANO AVG; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOC-CHLCO; İki standart ve palmiye dalı arasında vexillum, her üçünün üzerinde kartal; vexillum üzerindeki kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük, standart üzerindeki kartallar dışa dönük başları geriye bakmakta, kesimde: S R

Ref: Krzyżanowska, s. 197, IV/26; RPC IX, 1288.

22. AE, 24 mm, 6.42 gr, Ky. 6, Env. No. 7503.

Aemilianus MS 253

Öy: IMP C M AEM AEMILLIANO AVG; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOC-HIOCLA; İki standart arasında vexillum, vexillum üzerinde kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük; vexillumun iki yanında S/R

Ref: RPC IX, 1299.

23. AE, 22 mm, 3.94 gr. Ky. 6, Env. No. 2628.

I. Valerianus MS 253-260

Öy: IMP CAE P AELL OVAΛ[EPIAN]; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOC-HIOCL; İki standart arasında vexillum, standartlar üzerinde çelenk, vexillum üzerinde kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük; kesimde: S R

Ref: SNG France 3, 1320.

24. AE, 23 mm, 5.18 gr, Ky. 12, Env. No 7882.

250

OANNES

4 (1)

Gallienus MS 253-268

Öy: IMP GALLIENVVS P F AVG; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTI-OCHICL; İki standart arasında vexillum, vexillum üzerinde kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük; kesimde: S/R

Ref: Krzyzanowska, s. 206. VI/17.

25. AE, 22 mm, 6.04 gr, Ky. 12, Env. No. 7508.

Öy: IMP CAET P AN LICIA GALLIENO CIO ΠΙΠΟ; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIO-CHICL; İki standart arasında vexillum, vexillum üzerinde kartal cepheden, kanatları açık ve başı sağa dönük; kesimde: S/R

Ref: Krzyzanowska, s. 205, V/14-16.

26. AE, 23 mm, 4.88 gr, Ky. 6, Env. No. 7870.

Öy: IMP [C P AEI] LIC CVLIENO; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

Ay: ANTIOCHICL; Ortada büyük S R; kesimde: Γ

Ref: Krzyzanowska, s. 207, IX/29.

27. AE, 22 mm, 8.42 gr, Ky. 6, Env. No. 7610.

II. Claudius MS 268-270

Öy: IMP CAES CLAVDIV; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: ANTI-OCHI; İki standart arasında vexillum, vexillum üzerinde kartal cepheden, vexillumun iki yanında S/R

Ref: SNG v. Aulock, 4987.

28. AE, 26 mm. 8.10 gr, Ky. 12, Env. No. 7500.

29. AE, 25 mm, 9.26 gr, Ky. 12, Env. No. 7502. S R vexillumun iki yanında değil, kesim bölümünde.

Öy: IMP CAES CLAVDIV; İmparatorun şua taçlı, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

Ay: ANTI-OCH CL; İki standart arasında vexillum, vexillum üzerinde kartal sağa; kesimde: S R

Ref: SNG France 3, 1335-1337; SNG Pfalzer 176-177.

30. AE, 23 mm, 7.28 gr, Ky. 6, Env. No. 7867.

Kısaltmalar

BMC PISIDIA: HILL G. F., 1897. *Catalogue of the Greek Coins in the British Museum of Lycia, Pamphylia and Pisidia*. London.

KRZYZANOWSKA: KRZYZANOWSKA A., 1970. *Monnaies Coloniales d'Antioche de Pisidie. Travaux du Centre d'Archéologie Médi-terrannée de l'Académie Polonaise des Sciences 7*, Varsovie.

RPC VIII: BUTCHER, K. – SPOERRI, M., 2020. *Roman Provincial Coinage, Vol. VIII, Philip (AD 244 - 249)*, (Online).

RPC IX: HOSTEIN, A., MAIRAT, J., 2016. *Roman Provincial Coinage, Vol. IX, Trajan Decius to Uranius Antoninus (AD 249–254)*, London & Paris.

SNG COP. PISIDIA: 1956. *Sylloge Nummorum Graecorum The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Pisidia Vol. 32*, Copenhagen.

SNG FRANCE 3: LEVANTE, E. - WEISS, P., 1994. *Sylloge Nummorum Graecorum, France 3, Cabinet des Medailles Pamphylia-Pisidie-Lycaonie-Galatie*, Zürich.

SNG PFALZER 5: NOLLÉ, J., 1999. *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland Pfälzer Privatsammlungen 5. Band. Pisidien und Lykaonien*, München.

SNG V. AULOCK: 1964. *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Pisidien-Lykaonien-Isaurien Vol. 12 (4894-5412)*, Berlin.

Kaynakça

- ARSLAN, M., 2014. "Iuliopolis Nekropolü Kharon Sikkeleri" *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi Bildiriler*, Ed.: K. Dörtlük - O. Tekin - R. B. Seyhan, İstanbul, ss. 13-24.
- BALDUS, H. R., 2006. *Didyma: Fundmünzen aus den Jahren 1962-1998*, Teil 3, Mainz.
- BAZ, F., 2015. "Merkezi Pisidia'daki Bazı Roma Kolonileri'ndeki İmparator Kültünün Varlığına İlişkin Değerlendirme", *Phaselis*, vol. I, ss. 261-275.
- BURSCHE, A. – MYZGIN, K., 2015. "Gold coins, Alexandria Troas and Goths", *Studies in Ancient Coinage in Honour of Andrew Burnett*, Ed.: R. Bland - D. Calomino, London, ss. 237-257.
- BURULDAĞ, E., 2017. *Anadolu'nun Romalılaşma Sürecinde Troas Bölgesi Kolonileri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- BÜYÜKYÖRÜK, F., 2021. "Antalya Müzesi'ndeki Pisidia Antiokheia Sikkeleri", *Cedrus*, vol. IX, ss. 323-362.
- CASEY, J., 2010. *A Catalogue of the Greek, Roman and Byzantine Coins in Sinop Museum (Turkey) and Related Historical and Numismatic Studies*, London.
- COHEN G. M., 1995. *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, Oxford.
- ÇİZMELİ ÖĞÜN, Z. - ÖZBİL, C. 2012. "Çorum Müzesi Sikke Koleksiyonunda Bulunan Antik Sikkeler", *2. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu*, Ed.: Ö. İpek, Çorum, ss. 155-170.
- ÇİZMELİ ÖĞÜN, Z. - ÖZBİL, C. - YALÇIN, D. Ö., 2016. "Antik Dönem Anadolu Numismatiği: Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Sikkelerin Bibliyografyası", *Anadolu/Anatolia*, Ek Dizi I.3, Ankara, ss. 229-254.
- ÇİZMELİ ÖĞÜN, Z., 2017. "Les Monnaies Provenant des Fouilles Archéologiques en Asie Mineure" *Rome et Les Provinces, Monnayage Et Histoire, Mélanges Offerts à Michel Amandry*, Ed.: L. Bricault, A. Burnett, Bordeaux, ss. 273-290.
- DALAISSON, J. - DELRIEUX, F., 2011. "Les monnaies trouvées à Pompeiopolis durant les campagnes de fouilles 2006-2009", *Pompeiopolis I Eine Zwischenbilanz nach fünf Kampagnen (2006-2010)*, Ed.: L. Summerer, Halle (Saale), ss. 141-148.
- DEVECİOĞLU, Ü., 2016. "Iuliopolis Nekropolü 2009-2013 Kazıları Sikke Buluntuları", *Kaunos/Kbid Toplantıları 3: Anadolu Numismatik Çalıştayı, Anadolu/Anatolia Suppl. I.3*, Ed.: Z. Çizmeli Öğün, Ankara, ss. 89-112.

- FILGES, A., 2015. *Münzbild und Gemeinschaft. Die Prägungen der römischen Kolonien in Kleinasien*. Frankfurter Archäologische Schriften, Bonn.
- FILGES, A., 2019. "Anadolu'da Roma Koloni Sikkeleri/Roman Colonies in Asia Minor and Their Coins" *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri/Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States*, Ed.: O. Tekin, İstanbul, ss. 400-411.
- FRANKE P. R., 2007. *Roma Döneminde Küçükasya: Sikkelerin Yansımada Yunan Yaşamı*, Çev.: N. Baydur – B. T. Baydur, İstanbul.
- FRASCONE, D., 2013. *Zeugma IV. Les monnaies*, Lyon.
- FREELY, J., 1996. *The Black Sea Coast of Turkey*, İstanbul.
- GIBBON, E., 1987. *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*, Çev.: A. Baltacıgil, İstanbul.
- IRELAND, S. - ATEŞOĞLU, S., 1996. "The Ancient Coins in Amasra Museum", *Studies in Ancient Coinage from Turkey*, Ed.: R. Ashton, Ankara, ss. 115-137.
- IRELAND, S., 2000. *Greek, Roman and Byzantine Coins in the Museum at Amasya (Ancient Amaseia) Turkey*, London.
- KAŞKA, G., 2017. *Hellenistik Apoikia'dan Roma Colonia'sına: Antiocheia ad Pisidiam Örneğinde Bir Koloni Kentinin Yerleşim ve İdari Tarihi*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya.
- KIZILYALÇIN OYARÇIN, F. 2021. "Roma Koloni Sikkelerinde Genius", *II. International Symposium on Mythology/II. Uluslararası Mitoloji Sempozyumu*, Ardahan, ss. 235-247.
- KÖKER, H., 2014. "Roma İmparatorluk Dönemi Komama Sikkeleri" *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi Bildiriler*, Ed.: K. Dörtlük - O. Tekin - R. B. Seyhan, İstanbul, ss. 345-359.
- KÖKER, H., 2017. "Pisidia Bölgesi Roma Kolonileri ve Sikkeleri", *Toplumsal Tarih*, vol. 227, İstanbul, ss. 54-57.
- KÖKER, H., 2020. "Pisidia Roma Kolonilerinde Sikke Basımı", *Pisidia ve Yakın Çevresinde Üretim, Ticaret ve Ekonomi (Isparta)*, Ed.: A. Mörel et al., Isparta, ss. 291-304.
- KROLL, J. H., 1993. *The Athenian Agora, vol. XXVI, The Greek Coin*, Athens.
- LENGER, D. S., 2012. "Coins from the Tieion Excavations, including an unpublished Koinon Bithynion Coin", *The Numismatic Chronicle*, vol. 172, ss. 343-346.
- LENGER, D. S. - ATASOY, S. 2015. "Tios Kazılarında Bulunan Sikkeler / Coins From the Tios Excavations" *Zonguldak'ta Bir Antik Kent: Tios 2006-2012 Arkeolojik Çalışmaları ve Genel Değerlendirme*, Ed.: S. Atasoy - Ş. Yıldırım, Ankara, ss. 381-415.
- LEVICK, B., 1967. *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford.

- MACDONAL, D., 1992. *Greek and Roman Coins from Aphrodisias*, Oxford.
- MITCHELL, S. - WAELKENS, M., 1998. *Pisidian Antioch The Site and its Monuments*, London.
- NOLLÉ, J., 1995. "Colonia und Socia der Römer. Ein neuer Vorschlag zur Auflösung der Buchstaben 'SR' auf den Münzen von Antiocheia bei Pisidien" *Rom und der griechische Osten. Festschrift für Hanno H. Schmitt zum 65. Geburtstag*, Ed.: Ch. Schubert - K. Brodersen - U. Huttner, Stuttgart, ss. 350-370.
- ÖZHANLI, M., 2013. "Frig Tanrısı Men'in Pisidia'daki Hac Merkezi", *Uluslararası Dinar ve Frigya Bölgesi Araştırmaları*, Ed.: İ. Balık - C. Cihan, Afyonkarahisar, ss. 283-290.
- ÖZSAİT, M., 1985. *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul.
- ÖZSAİT, M., 1999. "Küçük Asya'da Roma Kolonileri", *Zafer Taşlıklioğlu Armağanı Anadolu ve Trakya Çalışmaları I*, Ed.: N. Başgelen - Güler Çelgin - A. Vedat Çelgin, İstanbul, ss. 123-132.
- ÖZTÜRK, B., 2017. "Amasya Oluz Höyük 2009-2013 Dönemi Kazılarında Bulunan Sikkeler", *Oluz Höyük Kazı Sonuçları Serisi 2, Amasya Oluz Höyük Kuzey - Orta Anadolu'da Bir Akhaimenid (Pers) Yerleşkesi, 2009-2013 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Önsuçlar*, Ed.: Şevket Dönmez, Amasya, ss. 313-337.
- ÖZTÜRK, B., 2021. "The coins found at the excavations of Amasya/Oluz Höyük, 2009-2013", *Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC-5th century AD): 20 Years On (1997-2017)*, Ed.: G. Tsetschladze - A. Avram - J. Hargrave, Oxford, ss. 420-428.
- RUBIN, B., 2011. "Ruler Cult and Colonial Identity: The Imperial Sanctuary at Pisidian Antioch", *Building a New Rome: The Imperial Colony of Pisidian Antioch (25 BC - AD 700)*, Ed.: E. Gazda et al., Ann Arbor, ss. 33 - 60.
- SALAMON, M., 1970. "Przyczyny zaniku mennic miejskich w Azji Mniejszej w 2. połowie III wieku n.e.", *WN 14*, ss. 146-62.
- SALAMON, M., 1971. "The chronology of Gothic invasions into Asia Minor in the IIIrd century A.D.", *Eos 59*, ss. 109-139.
- SANCAKTAR, H., 2009. *Anadolu'daki Roma Koloni Kentleri ve Sikke Tipolojisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- SANCAKTAR, H., 2012. "Pisidia, Kilikia ve Lykaonia Bölgelerindeki Roma Koloni Kentleri Sikke Tipolojisi" *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 2009*, Ed.: K. Dörtlük et al., Antalya, ss. 371-384.
- SANCAKTAR, H., 2013. "2012 Yılı Pisidia Antiokheia Kazısı Sikkeleri: Ön Rapor" *Pisidia Araştırmaları-I Sempozyum Bildirileri 2012*, Ed.: B. Hürmüzlü et al., Isparta, ss. 368-377.

- SANCAKTAR, H., 2014. "Antiokheia (Pisidia) Kazı Sikkeleri: 2008-2012", *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi Bildiriler*, Ed.: K. Dörtlük - O. Tekin - R. B. Seyhan, İstanbul, ss. 515-524.
- SEZGİN, T., 2021. *Yozgat Müzesi'nde Bulunan Hellen Otonom, Hellenistik Krallık ve Roma Eyalet Sikkeleri*, Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çorum.
- ŞAHİN, S., 1994. "ALAMA[?]NIA, nicht Alamania, Zum epigraphischen Verständnis eines stets mißverstandenen historischen Reliefblockes von İznik (Nikaia)", *Epigraphica Anatolica*, vol. 23, Bonn, ss. 125-136.
- TAMER, B. - KAŞKA, G., 2018. "Fahri *Duumviratus*: Colonia Caesarea Antiochensis Örneği", *A. Vedat ÇELGİN'in 68. Doğum Günü Onuruna Makaleler*, Ed.: Murat Arslan - Ferit Baz, İstanbul, ss. 825-861.
- TRAVAGLINI, A. - CAMILLERI V. G., 2010. *Hierapolis Di Frigia Le Monete Campagne Di Scavo 1957-2004, Band IV*, İstanbul.
- TÜTÜNCÜ E., 2018. "Pisidia Bölgesi'nde Roma İmparatorluk Dönemi (MS 1.-3. yy) Sikke Dolaşımı", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 45, 2018, ss. 248-259.

Filolojik Eserler

AUGUSTUS, *Res Gestae Divi Augusti: The Achievements of The Divine Augustus*, Oxford, 1983.

255

OANNES
4 (1)

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

256

OANNES
4 (1)

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

258

OANNES
4 (1)